

HÖGSKOLAN FÖR LÄRANDE
OCH KOMMUNIKATION
HÖGSKOLAN I JÖNKÖPING

De fysiska inomhusmiljöerna på fritidshem

En intervjustudie om hur sex fritidspedagoger beskriver den fysiska
inomhusmiljön på deras fritidshem

Frida Gustavsson

Sofie Henningson

Examensarbete 15 hp
Inom Lärande

Läraryrkesutbildningen
Vårterminen 2012

Handledare
Mikael Segolsson

Examinator
Carin Falkner

SAMMANFATTNING

Frida Gustavsson, Sofie Henningsson

De fysiska inomhusmiljöerna på fritidshem

En intervjustudie om hur sex fritidspedagoger beskriver den fysiska inomhusmiljön på deras fritidshem

Antal sidor: 27

Syftet med studien är att utifrån fritidspedagogernas beskrivningar undersöka hur de fysiska inomhusmiljöerna är utformade på sex fritidshem. Första frågeställningen är hur beskriver fritidspedagoger att den fysiska inomhusmiljön är utformad på deras fritidshem? Den andra är vilka pedagogiska ställningstaganden ligger till grund för utformningen av den fysiska inomhusmiljön? Den tredje frågeställningen är vad beskriver fritidspedagogerna att de vill ändra på i den fysiska inomhusmiljön på deras fritidshem?

Det sociokulturella perspektivet har varit utgångspunkten för studien. Det sociokulturella perspektivet belyser att barnen utvecklas och lär sig i den kontext de befinner sig i och med hjälp av stödstrukturer. Fritidspedagogerna kan utforma stödstrukturerna på fritidshemmen genom att exempelvis ha material tillgängligt för barnen så att barnen själva kan ta från materialet. För att komma fram till resultatet har vi använt oss av kvalitativa intervjuer som spelades in. De ägde rum på sex olika fritidshem utifrån ett målinriktat urval.

Resultatet visar att de sex fritidshemmens fysiska inomhusmiljö är olika utformade och att de har olika förutsättningar gällande lokaler. Den större delen av fritidspedagogerna berättar att de har egna lokaler så att de kan utforma den fysiska inomhusmiljön efter sin verksamhet. Alla fritidshemmen har olika pedagogiska aspekter och en sak som de flesta har gemensamt var att de har placerat material på barnens nivå. Det framkom att de vill ändra på olika saker men det var några saker som var gemensamt som exempelvis att de vill ha fler rum.

Sökord: Fritidshem, Inomhusmiljö, Fysisk inomhusmiljö

Postadress	Gatuadress	Telefon	Fax
Högskolan för lärande och kommunikation (HLK) Box 1026 551 11 JÖNKÖPING	Gjuterigatan 5	036-101000	036162585

Innehållsförteckning

1	Inledning	1
2	Bakgrund	2
2.1	Från arbetsstuga till fritidshem	2
2.2	Styrdokument	3
2.3	Integration och samverkan	3
2.4	Inomhusmiljöer	4
2.5	Forskning	5
2.6	Sociokulturellt perspektiv	7
3	Syfte och forskningsfrågor	9
4	Metod	10
4.1	Litteraturgenomgång	10
4.2	Kvalitativ metod	10
4.3	Urval	11
4.4	Etik	12
4.5	Analys	12
4.6	Kvalitetskriterier	13
5	Resultat	15
5.1	Anitas berättelse	15
5.2	Christines berättelse	16
5.3	Daniellas berättelse	18
5.4	Eriks berättelse	19
5.5	Felicias berättelse	20
5.6	Gabriellas berättelse	21
5.7	Sammanfattande analys	22
6	Diskussion	24
6.1	Metoddiskussion	24
6.2	Resultatdiskussion	25
6.3	Vidare forskning	27
7	Referenslista	28
	Bilaga 1	

I Inledning

Denna studie handlar om de fysiska inomhusmiljöerna på fritidshem. Med fysiska inomhusmiljöer menar vi möbler, material, utformning, ljud, ljus och luft. Vi vill även belysa en pedagogisk aspekt på den fysiska inomhusmiljön. Med pedagogisk aspekt menar vi vilket material som används och hur den fysiska inomhusmiljön är anpassad för barnen. Vi har valt att belysa den fysiska inomhusmiljön på fritidshemmen utifrån sex fritidspedagogers beskrivningar.

I följande citat poängterar Hellberg (1996) vikten av den fysiska inomhusmiljön inom skola och fritidshem.

Skolan är Sveriges största arbetsplats. Här arbetar så väl barn och ungdomar som vuxna. I skolan läggs också grunden för ett livslångt lärande av betydelse för hela landets utveckling. Den arbetsmiljö som eleverna möter påverkar inte bara hälsan utan också inlärningssituationen och hur de som vuxna kommer att uppfatta sina rättigheter och skyldigheter. Här är både de psykosociala och fysiska faktorerna av stor betydelse. Bra förhållanden stimulerar koncentrations- och minnesförmåga samt underlättar skapande och logiskt tänkande. (Hellberg, 1996, s.3)

Området är viktigt för pedagogerna eftersom den fysiska inomhusmiljön som de vistas i är deras arbetsplats och för att kunna göra bra och engagerat arbete måste de trivas i sin arbetsmiljö. Är den fysiska inomhusmiljön bristfälliga tror vi att det kan leda till att pedagogerna inte orkar göra sitt yttersta. Det leder i sin tur till att barnen blir lidande. de Jong (1995) menar att vid planering och utvärdering av den pedagogiska verksamheten glöms ofta utformningen av den fysiska inomhusmiljön bort. de Jong (1995) hävdar att det är fel att tro att en pedagog kan göra en bra verksamhet oberoende på hur den fysiska inomhusmiljön är utformad, det medför bland annat att den fysiska inomhusmiljöns stora betydelse inte uppskattas.

Under våra tidigare verksamhetsförlagda utbildningar har vi funderat över hur fritidshemslokalerna är utformade. Enligt Skolverket (2007) ska lokalerna vara utformade så att de inbjuder till olika former av aktiviteter och pedagogiska verksamheter. Flising (1995) menar att fritidshemmen stöter ofta på problem då de delar lokaler med skolan. Lokalerna är avsedda för skolans verksamhet och inte för fritidshemmets verksamhet, det här anser även Calander (1999).

Eftersom skolan är Sveriges största arbetsplats är det viktigt att undersöka den miljö som utgör en stor del av vardagen för såväl pedagoger som barn. I denna studie fokuserar vi på hur den fysiska inomhusmiljön på fritidshem ser ut som den gör. Vi anser att alla som arbetar inom barnomsorgen ska få upp ögonen för att den fysiska inomhusmiljön, som både vuxna och barn vistas i, är viktig.

2 Bakgrund

Det här avsnittet tar upp hur de fysiska inomhusmiljöerna kan vara utformade och hur den påverkar de personer som befinner sig i den. För att få en uppfattning om fritidshemmets framväxt inleds avsnittet med historik kring fritidshemmet. Området belyses även utifrån olika styrdokument för att visa vad som ligger till grund för den fysiska inomhusmiljön. Vi har ett avsnitt om integrationen mellan skola och fritidshem efter tidigare forskning. Efter det följer ett avsnitt om hur en bra inomhusmiljö ska vara utformad. Sedan tas tidigare forskning upp. Till sist redovisas hur det sociokulturella perspektivet ligger till grund för vår underökning.

Vi har valt att använda begreppet pedagoger i vår studie och det innefattar all personal som befinner sig i fritidshemsverksamheten. När vi använder begreppet fritidspedagoger innefattar det endast fritidspedagoger. I den nya utbildningen får den studerande yrkestiteln lärare med inriktning mot fritidshem. Anledningen till att vi har valt att använda begreppet fritidspedagog istället för lärare med inriktning mot fritidshem är för att de flesta vi har intervjuat är utbildade fritidspedagoger. Dessutom anser vi att det blir bättre flyt i texten vid användandet av benämningen fritidspedagog och vi anser att begreppet fritidspedagog är den benämningen som används i verksamheten.

2.1 Från arbetsstuga till fritidshem

I slutet av 1800-talet infördes arbetsstugorna och de är föregångarna till dagens fritidshem. Eftersom barnens olämpliga fritidssysselsättningar försvårade skolans arbete så växte intresset för arbetsstugor. Arbetsstugorna sågs också som en förebyggande verksamhet eftersom den skulle ge barnen en meningsfull fritid. Om insatserna gjordes tidigt så blev det inte lika kostsamt i framtiden. I mitten på 1960-talet kom det fritidshemmet som liknar den verksamheten som finns idag (Läraryrket, 2006).

Klerfelt (1999) skriver att SIA-utredningen kom med ett förslag på 1970-talet att man skulle införa både praktiska och skapande aktiviteter. Förkortningen SIA står för skolans inre arbete. SIA-utredningen var ett förslag på att skolan och fritidshem ska samverka. Det här gjordes för att praktiska och kognitiva färdigheter skulle utvecklas. Det gavs ett förslag att fritidspedagoger skulle leda de här verksamheterna. Genom SIA-utredningen fick barnen en samlad skoldag. Läraryrket (2006) skriver att barnen fick fasta tider gällande skolans början och slut även inom både skolaktiviteter och fria aktiviteter. Fritidshem, fritidsgårdar och föreningslivet skulle genom samarbete vara med och utforma de fria aktiviteterna. Calander (1999) menar att det här ledde till att kommunerna runt om i landet på många olika sätt försökte att utveckla barnens pedagogiska miljöer och föra in samverkan mellan skola och fritidshem.

Åren efter 1985 minskade antalet familjedaghem vilket i sin tur ledde till att skolbarnomsorgen fick större plats. Fritidshemmet blev då den viktigaste samarbetspartnern för skolan eftersom fritidshemmet blev den framträdande organisationsformen. Även antalet fritidspedagoger hade då ökat. På grund av ansträngd ekonomi kombinerat med förändringar i skolbarnomsorgen gjorde att kommunpolitikerna integrerade-

grundskolan och skolbarnomsorgens resurser. Lärarförbundet (2007) skriver att fritidshemmet fick ett måldokument 1988 som kallades Pedagogiskt program för fritidshem. Tio år senare beslutade regeringen att fritidshemmet skulle omfattas av Lpo 94.

För att underlätta ekonomin i verksamheterna blev det ett attraktivt alternativ att kombinera fritidshemsverksamheten i skolans byggnader. De som hade ansvaret vid den här tiden var två statliga myndigheter, Socialstyrelsen och Skolverket. Senare tog skolverket över ansvaret för skolbarnomsorgen (Calander, 1999).

2.2 Styrdokument

I skollagen (Utbildningsdepartementet, 2010) står det att lokalerna ska vara anpassade för den verksamhet som bedrivs. Miljön som barnen och personalen befinner sig i ska vara säker, god och hälsosam. Lokalerna, materialet och miljön ska vara utformade så att pedagogerna kan bedriva en god pedagogisk verksamhet.

Lgr 11 (Skolverket, 2011) tar upp att skolan ska se till att barnen har tillgång till olika pedagogiska hjälpmedel. ”Skolans arbetsmiljö utformas så att eleverna får tillgång till handledning, läromedel av god kvalitet och annat stöd för att själva kunna söka och utveckla kunskaper, t.ex. bibliotek, datorer och andra hjälpmedel.” (Skolverket, 2011, s.18). I allmänna råd med kommentarer för kvalitet i fritidshem (Skolverket, 2007) står det att lokalerna på ett fritidshem ska vara utformade så att pedagogerna kan bedriva en god pedagogisk verksamhet. Denna skrift innefattar lokalernas storlek, utformning, ljud, luft, ljus och val av material.

Fritidshemmen är ofta integrerade i skolans lokaler och det har visat sig att det inte är utan svårigheter. De lokaler som finns i skolan är inte alltid anpassade efter den verksamhet som fritidshemmet bedriver. Det finns ingen självklarhet om hur man ska fördela lokalerna mellan de olika verksamheterna och det kan ofta uppstå oenighet gällande det (Skolverket, 2007). För att fritidshemmet ska vara en trygg plats är det viktigt att lokalerna är utformade så det är lätt att ha en överblick och att pedagogerna kan ha kontakt mellan både personal och barn. Även om lokalerna ska vara överblickbara så ska det ändå finnas möjlighet för barnen att leka och koppla av i viss avskildhet. Det är då fritidspedagogens skyldighet att ha tillsyn över barnen (a.a). Att lägga märke till och hindra höga ljudnivåer ska vara naturligt på fritidshemmet. Det innefattar att planera, bedriva och följa arbetet så att riskerna med höga ljudnivåer elimineras eller minskas så mycket som möjligt (Skolverket, 2007).

2.3 Integration och samverkan

I början fanns det bara ett sporadiskt samarbete mellan skolan och fritidshemmet. Fritidspedagogerna upplevde att behovet av mer samverkan var stort. När utbygganden av fritidshemmen ökade så ökade också kontakten mellan fritidshem och skola (Lärarförbundet, 2006).

Flising (1995) tar upp tre grader av samverkan de är *separata enheter*, *lokalmässigt integrerade enheter* och *verksamhets integrerat*. När skolan och fritidshemmet har separata lokaler, personalgrupper och barngrupper kallas de för separata enheter. Då sker samverkan genom exempelvis enstaka tema arbeten, utflykter eller att fritidspedagogen samverkar med skolan några timmar i veckan. När fritidshemmen är lokalmässigt integrerade enheter ligger de i samma hus som skolan och de delar vissa utrymmen. Exempel på sådana utrymmen kan vara gymnastik-, slöjd- och matsalar.

När samverkan har gått som längst så kallas det för verksamhets integrerat. Då planerar och utför personalen i skolan och fritidshemsverksamheten tillsammans. Lokalerna är då ofta helt gemensamma. Arbetar personalen på det här sättet finns det möjligheter till att ha mindre barngrupper, ge barnen mer utrymme att arbeta självständigt och att låta barnen ta del av mer skapande verksamhet (Flising, 1995).

Klerfelt (1999) menar att fritidshemmen kan se ut på olika sätt och att lokalerna kan vara utformade beroende på vem som använder dem. Beroende på var man är i Sverige så varierar integrationen mellan skola och fritidshem men allt eftersom utvecklas och utökas samverkan. Klerfelt och Haglund (2011) beskriver att fritidshemmets status inte är lika hög som förskolans och skolans. Det här kan man se genom ekonomi och resurser. Fritidshemmet har krav från samhället gällande barnomsorg, komplettera skolan och skapa en trygg och god miljö för barnen.

I och med att det har blivit lokalintegrerat mellan skola och fritidshem så har det lett till att fritidshemmen inte har lämpliga lokaler att bedriva sin verksamhet i. I vissa fall har inte klassläraren låtit fritidspedagoger utforma en miljö som passar fritidshemmet. Många av klassrummen har inte tillgång till kök, utrymmen för lugn och ro eller lekrum. När fritidshemmet är lokalintegrerat finns det ingen möjlighet att låta exempelvis barnens byggen vara kvar eftersom allt måste städas undan till nästa skoldag. På vissa ställen har kommunerna lagt resurser på att anpassa lokalerna till den integrerade verksamheten. Bland de här skolorna har samarbetet mellan fritidspedagoger och andra pedagoger fungerat bättre eftersom fritidshemmets lokaler har legat i direkt anslutning till klassrummet och har då inte delat lokal med skolverksamheten (Skolverket, 2000).

Fritidshemmen har små medel till resurser och får därför arbeta med det som finns. Även att många av fritidspedagoger ofta nämner att de har små medel så är det inte det som de oroar sig mest för utan det är de stora barngrupperna och den låga personaltätheten. På de ställen som samarbetet mellan skola och fritidshemmen fungerar bra så kan fritidshemmet utnyttja exempelvis bibliotek, gymnastiksal och datasal (Skolverket, 2000).

2.4 Inomhusmiljöer

Inomhusmiljön på skolan är viktig för att stimulera och främja inlärningen. För att skapa en bra inomhusmiljö är det viktigt att det finns frisk luft, att det är lagom temperatur, låg bullernivå och att man kan tala med varandra (Boverket & Arbetarskyddsstyrelsen, 1996).

En god inomhusmiljö är grundläggande för barns, lärares och fritidspedagogers hälsa. Det här är bra att ha i åtanke då många barn idag lider av allergi och överkänslighetsreaktioner. Det finns ett antal studier som visar att miljöfaktorerna är ett problem i skolorna, med miljöfaktorer skriver Boverket och Arbetskyddsstyrelsen (1996) framförallt luft, ljud och ljus. Folkhälsoinstitutet (1994) skriver att barn och ungdomar är den grupp som drabbas mest av allergier och därför är det viktigt att förbättra de miljöer som de vistas i så som exempelvis skolans och fritidshemmets miljöer. I de miljöer som barnen vistas i ska det finnas bra ventilation och de ska vara välstädade. Bra inomhusmiljö kostar ofta mycket pengar och för att få så bra kvalitet som möjligt till låga kostnader är det viktigt att planera.

Enligt Södergren (1996) är anledningen till att ha en god luftkvalitet att de som vistas i lokalerna inte ska bli sjuka eller må dåligt. Vistas en person i dålig luft för länge kan det leda till huvudvärk och trötthet. Hellberg menar också att anledningen är att pedagogerna ska kunna bedriva verksamheten. Cirka 20 till 22 grader Celsius är en lämplig temperatur för pedagogiska lokaler.

Simmons (1996) menar att man lär sig oftast saker i skolan genom hörsel och hörselminnet, det är därför viktigt att skapa en god ljudmiljö. Det här kan göras genom bra ljudisolering och rätt möblering. För att få ner ljudnivån kan det vara bra att använda sig av ljudabsorbenter exempelvis gardiner, stoppade möbler och skärmar. Får en verksamhet en lokal som inte är anpassad till den nya verksamheten kan det bli problem med störande ljud. Dagsljus och belysning är ett pedagogiskt hjälpmedel eftersom det hjälper inlärningen. Om det finns en ljussättning där det blir enkelt att avläsa både lärares och barns minspel, bidrar det till att det blir enklare att föra samtal och diskussioner. Dämpat ljus kan också skärpa lyssnandet och ett rum kan förändras genom att man varierar eller ändrar ljuset (Ejhed, 1996).

Den fysiska miljön kan bidra till motivation och bidra till nyfikenhet, öppenhet, arbetsro och koncentration. Det går inte att göra en mall på hur en sådan miljö ska vara utformad och miljön ska ge olika förutsättning och variationsmöjligheter (Boverket & Arbetskyddsstyrelsen, 1996). Den fysiska miljön ska vara funktionell, ergonomisk och pedagogisk (Wallin, 2000). Hellsten (2000) menar att det är viktigt att barnen har ergonomiskt utformade möbler. Barnen har idag nästan likadana stolar som det var på 1960-talet. Många pedagoger tänker inte på att mycket stilla sittande kan leda till ryggproblem. Lundahl (1995) skriver att en möbel kan förvandlas till princip vad som helst. De möbler som ger möjlighet till förvandling är ofta de som används flitigast av barnen. Exempel på sådana möbler är kuddar, skynken, madrasser, klotsar och skärmramar. Vidare skriver Lundahl (1995) att lådor är en väldigt användbar möbel som kan förvandlas till allt – hus, bord, stolar och byggnader. Trappan är ytterligare en möbel som är väldigt attraktiv för barn. Om barnen får klättra stärker det deras kroppsmedvetenhet och självförtroende.

2.5 Forskning

Persson (2008) menar att det inte finns mycket forskning som är inriktad mot den fysiska inomhusmiljön och vad den betyder för barns lärande. Barnen behöver ha många lösa föremål och material för att själva

kunna skapa egna miljöer att leka i. Exempel på sådana lösa föremål kan vara stolar, kuddar, bord och madrasser. Björklid (2005) skriver att den fysiska inomhusmiljön som barn vistas i är inte enbart till för att arbeta och lära sig saker i och den är lika mycket till för utveckling och socialisation.

Skolverket (2000) har gjort en utvärdering på kvaliteten i fritidshem. Utvärderingen visar att vid de fritidshem som de har varit och besökt har personalen på fritidshemmen försökt att skapa olika rum där barnen kan vara. På de ställen där det fanns olika rum förekommer det ofta att det fanns ett rum där barnen kunde röra på sig fritt och ett rum där barnen fick möjlighet till skapande verksamhet. Det fanns även ett rum där barnen kunde ta det lugnt och vila. Vid många av fritidshemmen fanns det ett antal rum där barnen skulle ägna sig åt alla slags aktiviteter. Enligt Skolverket ska det finnas utrymmen där barnen kan ta det lugnt eller ha lugna aktiviteter med färre antal barn. På många av fritidshemmen har personalen gjort vad de har kunnat för att skapa de här utrymmena. Vid ett av fritidshemmen hade personalen gett sitt kontor till barnen för att ge dem möjlighet till att gå undan och vara ifred (Skolverket, 2000). Följande citat är från utvärderingen som Skolverket har gjort. Citatet redovisar vilket resultat de fick fram från enkätstudien.

Enkätsvaren visar att en större andel personal som arbetar i egna lokaler är nöjda med lokalerna än den personal som bedriver fritidshemsverksamhet i skolans lokaler. Mest nöjda förefaller de vara där skolan integrerats i fritidshemmets lokaler. Det gäller dock att komma ihåg att 51 procent (totalt 98 personer i 19 kommuner) av personalen arbetar lokalintegrerat i skolan, 20 procent (totalt 39 i 13 kommuner) arbetar i egna lokaler medan bara sex procent (totalt åtta personer i fem kommuner) arbetar med skolan integrerade i fritidshemmets lokaler. (Skolverket, 2000, s. 26-27)

Byggnader som används av exempelvis fritidshem ska vara av sådan karaktär att den stimulerar barns utveckling och gör det lättare för personalen att utföra sitt arbete. För att det ska bli möjligt krävs det är lokalerna är funktionellt utformade och att de kan användas på många olika sätt (de Jong, 1995). Björklid (2005) hävdar att den miljön barn befinner sig i ska ha en verkstadskaraktär som är inredd med tydliga åtskilda hörn för olika sorters lekar.

Vidare skriver Björklid (2005) att barnen ska klara av den fysiska miljön på egen hand utan att behöva be om hjälp och att barnen ska få möjlighet att leka ostört. Persson (2008) menar att barnen har ett behov av enskildhet och avslappning men att det kan förekomma höga ljudnivåer även i vilorum. de Jong (1995) anser att det är i den fysiska inomhusmiljön som respekten för barnet som individ kommer till uttryck. Ett sätt som får barnen att känna att de har en privat sfär kan vara att placera lektrum långt in i byggnaden. Barn söker efter egna platser där de själva har kontrollen. Fritidspedagogen kan skapa möjligheter till de här platserna men användningen av dem är inget som kan planeras i förväg. Det är viktigt att pedagogerna hittar utrymmen där barnens alster får stå kvar till nästa dag. Det innefattar exempelvis kojor och andra byggen. Det görs för att skapa en möjlighet till att leken ska få fortsätta nästa dag och fördjupas.

de Jong (1995) tar upp vad pedagoger ska tänka på när de utformar lokaler, det är bland annat utvärdering av lokalerna och rumsliga egenskaper. Hon menar även att utformningen påverkar relationerna som sker i utrymmena. Pedagogerna måste tidigt klarlägga de önskemål de har gällande förutsättningar till att ta kontakt mellan individer och grupper. För att underlätta samarbete i barngruppen är det viktigt att tänka på närheten både visuellt och fysiskt. När barnen inte ser varandra ökar det avskildheten och minskar samarbetet.

Vidare skriver de Jong (1995) att när det är två verksamheter som delar lokaler är det viktigt att de olika personalgrupperna redan tidigt i skedet kommer fram till vilka rutiner som ska gälla i den gemensamma lokalen. Ofta kan enkla problem leda till att det blir irritation och meningsskiljaktighet om personalgrupperna inte tar tag i diskussionerna på en gång. När fritidshemsverksamheten har delade lokaler ska den verksamheten inte underordnas av skolan. Fritidshemsverksamheten ska behålla den särskilda karaktär som är typisk för den. Rohlin (2011) anser att fritidshemmets verksamhet kännetecknas av en viss struktur där det förekommer olika aktiviteter i form av spel, bildskapande, datorspel. Utifrån de här aktiviteterna strävar fritidspedagogerna mot lugn och ro för barnen inomhus. I fritidshemsverksamheten är det vanligt att det förekommer skapande verksamhet och barnen utför mycket hantverk. Genom den skapande verksamheten utvecklas barns lärande och kreativitet.

2.6 Sociokulturellt perspektiv

Lev S Vygotskij är en framträdande teoretiker när det handlar om barns lärande. Han ville skapa vetenskap från olika perspektiv så som fysiska, sociala, psykologiska och pedagogiska. Det som är det mest framstående i Vygotskij's teori är vad kulturen och den sociala interaktionen har för betydelse för den intellektuella och emotionella utvecklingen. När det finns ett sociokulturellt synsätt på kunskap och lärande är det betydelsefullt att den pedagogiska verksamheten är utformad så att barnen blir delaktiga. Barnen ska även få hjälp med att utveckla en positiv syn på sitt eget lärande (Williams, 2006).

Ett centralt begrepp inom det sociokulturella perspektivet är kontext. Kontexten utgörs av att pedagoger och barn är en del i ett sammanhang (människa, språket och fysiska föremål). Med hänvisning till Duranti och Goodwin hävdar Säljö (2010) att det finns olika slags kontexter. De är fysisk-, kognitiv- (eller mental), kommunikativ- och historiskkontext och det finns sammankopplingar av de här kontexterna. Säljö (2010) menar att den fysiska kontexten innefattar den miljön där handlingar i regel genomförs.

Människan utvecklas med hjälp av fysiska redskap. Hamnar människan i en sådan situation där den inte har tillräckligt med fysisk kraft för att kunna utföra handlingen utvecklar människan ett fysiskt redskap för att göra handlingen möjlig. De fysiska redskapen kallas för artefakter och de uppkommer i en kultur. Begreppet kultur innefattar de fysiska resurser som finns hos individen, i social interaktion och i den materiella omvärlden (Säljö, 2010).

Säljö (2010) menar att ”utveckling av materiella resurser går hand i hand med utvecklingen av idéer och intellektuella kunskaper” s.29. Nordin- Hultman (2006) skriver att materialet som finns i pedagogiska rum kan ge barn en meningsfull fritid.

Det finns ett dialogiskt samarbete som Vygotskij benämner som den proximala utvecklingszonen. Den innebär att barnet kan få en uppgift som den har svårt att klara ut på egen hand men som barnet kan lösa med hjälp av vägledning och uppmuntran från andra mer erfarna personer. Det är viktigt att agera inom den här utvecklingszonen eftersom det sker en intellektuell utveckling. I samarbetet mellan barnet och den mer erfarna personen är det väsentligt att det finns stödstrukturer. Det innebär att barnet får en struktur av med hjälp av den erfarna personen. Strukturen ska underlätta och ge stöd så att barnet kan öka sin förståelse och kompetens vid hantering av problem (Evenshaug & Hallen, 2001).

Med hänvisning till Bruner hävdar Williams (2006) att skolan bör vara en levande del av kulturen istället för att endast bestå av ämnen och discipliner. Alla barn har rätt till en stimulerande och lärorik miljö. Den bilden Bruner har av det ideala klassrummet är att det ska vara organiserat så att det kan ske ett gemensamt lärande och det sker och omvandlas mellan barn och vuxna. Williams (2006) ger exempel på hur en sådan verksamhet kan se ut. Att ha ovala bord uppmuntrar till samtal och diskussioner. Ett bra sätt att främja barnens utveckling från ett sociokulturellt perspektiv kan vara att ha förvaringsutrymmen, så som bokhyllor och skåp, tillgängliga för barnen att själva hämta materialet.

3 Syfte och forskningsfrågor

Syftet med vår studie är att utifrån fritidspedagogernas beskrivningar undersöka hur de fysiska inomhusmiljöerna är utformade på sex fritidshem.

Det här är forskningsfrågorna:

1. Hur beskriver fritidspedagoger att den fysiska inomhusmiljön är utformad på deras fritidshem?
2. Vilka pedagogiska ställningstaganden ligger till grund för utformningen av den fysiska inomhusmiljön?
3. Vad beskriver fritidspedagogerna att de vill ändra på i den fysiska inomhusmiljön på deras fritidshem?

4 Metod

Det här avsnittet börjar med en genomgång av hur vi skaffade oss kunskap om området. Vidare berörs innebörden av kvalitativ metod och genomförandet av de kvalitativa intervjuerna. Sedan följer beskrivning av urvalet och efter det tas de etiska principerna upp som vi har arbetat efter. I sista avsnittet tas analysen av intervjuerna upp.

4.1 Litteraturgenomgång

Det är nödvändigt att gå igenom den litteratur som finns för att få reda på vilka kunskaper som redan finns inom det valda området. Finns det en bra litteraturgenomgång stärker det trovärdigheten att forskaren har kunskaper inom det område som undersöks. Forskaren måste ha en förmåga att tolka det som står skrivet och granska det kritiskt (Bryman, 2011). Genom litteraturgenomgången fick vi reda på vilka begrepp och teorier som var relevanta för området och vad som redan är bekant eller känt. När vi började söka efter litteratur gick vi genom bibliotekens kataloger. De sökord som användes var fritidshem, miljö, lokaler, skola, samverkan, inomhusmiljö, integrering, sociokulturell teori och arbetsmiljö.

Vi märkte redan tidigt att det inte fanns så mycket litteratur inom området. Vi försökte använda oss av så ny litteratur som möjligt men på grund av att det inte fanns så mycket böcker blev vi tvungna att använda oss av ett antal äldre böcker. De böckerna var från början av 1990-talet. Vid litteraturgenomgången hittades många referenser i böckerna. I den mån det var möjligt användes förstahandskällor eftersom de är tillförlitliga källor. När vi hade läst in oss på litteraturen märkte vi vilka rubriker som var relevanta för bakgrunden. Efter det kopplade vi samman den kunskap vi fått från litteratur med rubrikerna.

4.2 Kvalitativ metod

I studien ville vi komma åt fritidspedagogernas beskrivningar därför valde vi att göra kvalitativa intervjuer för att samla in data. När kvalitativa intervjuer utförs blir det lättare att komma åt den intervjuades ståndpunkter och därför valde vi en kvalitativ metod. Det finns möjligheter att vara flexibel under intervjugång och svaren som ges blir fylliga och detaljerade. (Bryman, 2011).

Vi valde att göra semistrukturerade intervjuer. Det innebär att intervjuaren har en lista med specifika områden som ska tas upp under intervjun. Före datainsamlingen så gjorde vi en intervjuguide. Det här gjordes för att få en struktur på vilka frågeställningar som skulle täckas. För att få ut det mesta av intervjuerna utformades intervjufrågorna efter en tabell som Kvale och Brinkmann (2009) utformat. Enligt den tabellen ska forskningsfrågorna vara utgångspunkt för intervjufrågorna för att kunna säkerställa resultatet. Nästa steg var att bryta ner forskningsfrågorna i fler mindre övergripande frågor. Intervjufrågorna utformades därför efter forskningsfrågorna. Intervjuguiden innehöll inga ledande frågor och vi använde ett språk som var lätt att förstå (Bryman, 2011).

Även om intervjuaren utgår från en intervjuguide finns det möjlighet för intervjupersonen att svara utifrån egna uppfattningar och definiera innehållet i intervjun. Under en semistrukturerad intervju är det inte nödvändigt att frågorna kommer i samma följd som de står nedskrivna och intervjuaren kan ställa frågor som inte står med i intervjuguiden (Bryman, 2011). Den kunskap som intervjuaren får fram beror på hur relationen är mellan intervjupersonen och den som intervjuar. Om den som intervjuar har förmågan att bilda en avslappnad miljö där intervjupersonen känner sig säker så kan det göra att informationen intervjuaren får fram blir mer personlig. Det gäller att ha en balansgång mellan intresset att få fram kunskap och visa respekt för intervjupersonens integritet (Kvale & Brinkmann, 2009).

Kontakten med intervjupersonerna skedde genom mejl, personlig kommunikation och telefonsamtal. Det var inga problem att få fritidspedagogerna att ställa upp på intervjuerna och alla var positiva till att delta. Intervjuerna ägde rum enskilt, det var bara den som intervjuade och den som blev intervjuad som befann sig i rummet. Vi lade stor vikt vid att den som blev intervjuad skulle känna sig bekväm. Intervjuaren ska sitta i vinkel till den som blir intervjuad. Därför undvek vi i den mån det var möjligt att sitta i förhållning, alltså mittemot. Det är viktigt att intervjuaren har avsatt tillräckligt mycket tid till intervjun därför avsattes det en timme till varje intervju för vi kände att det var lagom med tid. Den som blev intervjuad behövde inte känna sig stressad och att det fanns möjlighet till eftertanke. Intervjun ska ske i ett sådant rum där intervjun inte kan bli avbruten eller störd (Lantz, 2007). Med det i åtanke försökte vi få tillgång till rum där det fanns minst risk att bli störda. Intervjuerna ägde rum i olika sorters rum beroende på vilken skola intervjun skedde. De olika rum som intervjuerna utfördes i var på ett kontor, kök, samlingslokal och mysrum eftersom det var de här rummen som inte användes vid tillfället. Intervjuerna var mellan 10-25 minuter långa.

Enligt Bryman (2011) är det vanligt att man spelar in kvalitativa intervjuer. Väljer man att spela in kan intervjuaren lägga fokus på vad som sägs istället för att behöva skriva ner allt. För att avdramatisera inspelningen av intervjun försökte vi starta inspelningen redan när vi satte oss ner. I början av intervjun informerades den som skulle bli intervjuad om vad som komma skall. Kvale och Brinkmann (2009) menar att det är bra om den som blir intervjuad får information om syftet med intervjun, att intervjun kommer spelas in och om intervjupersonen har några frågor innan intervjun börjar. I början av intervjun valde vi att berätta hur studien kommer att användas.

4.3 Urval

Vi har valt att använda oss att målinriktat urval. Det innebär att forskaren gör ett medvetet val av intervjupersoner. Personerna väljs alltså utifrån de problemformuleringarna som forskaren har. Det görs för att urvalet ska bli så relevant för studien som möjligt (Bryman, 2011). De kriterier vi hade i det målinriktade urvalet var att intervjupersonerna skulle vara utbildade fritidspedagoger och att de arbetade på olika skolor. Utifrån våra kriterier var urvalet sex stycken fritidspedagoger på sex olika fritidshem. Fritidshemmen

var belägna på olika skolor. Eftersom studien gjordes om den fysiska inomhusmiljön på fritidshem var fritidspedagoger den yrkeskategori som var mest relevant för våra problemformuleringar.

4.4 Etik

För att visa respekt för intervjupersonerna fick de information om att intervjuerna skulle spelas in och det fick de även ge sitt medgivande till. Studien är konfidentiell och deltagarna fick även information om det. Vi finner stöd i våra etiska principer i Vetenskapsrådet (2002). Utgångspunkterna är från de fyra forskningsetiska principerna som är *informationskravet*, *samtyckeskravet*, *konfidentialitetskravet* och *nyttjandekravet*. Informationskravet innebär att forskaren informerar intervjupersonen om syftet med studien och hur studien kommer att publiceras. Det innebär även att forskaren informerar både om upplägget av studien och att intervjupersonen är med frivilligt och kan dra sig ur när den vill (Vetenskapsrådet, 2002). Det här gjordes vid kontakten med intervjupersonerna.

Samtyckeskravet innebär att de personer som deltar i studien har rätt att själva bestämma om de vill vara med eller inte. Om intervjupersonerna vill avbryta sin medverkan ska det inte påverka dem negativt. Som intervjuare får man inte försöka övertala eller på annat sätt påverka att intervjupersonen ska fortsätta delta (Vetenskapsrådet, 2002). Vid första kontakten med intervjupersonerna informerades de om det. Konfidentialitetskravet är den tredje principen. Den information som ges under intervjuerna och av intervjupersonerna kommer inte att ges ut till någon obehörig. Som utomstående ska man inte kunna identifiera någon som varit delaktig i studien. Därför valde vi att använda fiktiva namn i resultatdelen. Vi valde även att inte skriva ut i vilka eller vilken kommun som intervjuerna genomfördes eftersom att det inte var relevant för syftet. Intervjupersonerna informerades tidigt om att endast vi kommer att lyssna på intervjuerna och de kommer enbart användas i examensarbetet. Den fjärde och sista principen är nyttjandekravet. Det innebär att det material som är insamlat endast får användas för forskning (Vetenskapsrådet, 2002).

4.5 Analys

Kontinuerligt under intervjuerna genomfördes transkriberingarna. Bryman (2011) menar att det är bra eftersom intervjuaren då kan upptäcka vilka olika områden som dyker upp under intervjuerna. De här områdena kan intervjuaren ta upp i de resterande intervjuerna. Johansson (2005) skriver att forskaren ska komma fram till vad som ska tas med i transkriberingen, om allt ska skrivas ut ordagrant, om talspråk ska finnas med och om skatt, betoning och pauser ska finnas med. Vi valde att skriva talspråk men att inte skriva ut ord som ”ah”, ”okej”, ”mm” och liknande. Skatt, betoningar och pauser finns inte med i transkriberingen.

Ordet analys betyder att forskaren urskiljer datainsamlingsmaterialet i olika stycken och delar och tittar på relationen mellan dem. Forskaren ska redan i början av forskningsprocessen ha klart för sig vilken sorts analysmetod som ska tillämpas (Johansson, 2005). Vid analysen av intervjuerna användes en berättande metod som är en del av den narrativa analysen. Vi valde den här analysmetoden eftersom vi ville ha en

beskrivning av hur varje fritidshem såg ut. Bell (2000) skriver att narrativ analysmetod är uppbyggd så att den visar likheter med hur berättelser vanligtvis ser ut.

Hedegaard Hansen (2011) menar att berättande om verkligheten handlar både om produktion och re-produktion av uppfattningar. Den narrativa metoden innebär att fokus riktas till berättarens uppfattningar om olika sammanhang och händelser. Varje berättelse är individuell och det som fritidspedagogen berättar om har ägt rum men intervjuaren får endast fritidspedagogens egen uppfattning om situationen. Om fritidspedagogen nämner andra kollegor och barn så är det även där endast fritidspedagogens egen uppfattning om situationen.

Berättelsen sammanfogar dessutom händelser till en helhet som skapar mening. Det handlar alltså inte om obearbetad data eller nyckelord, som skrivits ned i observationer som om de vore objektiva beskrivningar av verkligheten. Berättelsen uttrycker en meningsfull helhet där berättaren sätter ihop händelserna så att de skapar mening och sammanhang för just henne eller honom. (Hedegaard Hansen, 2011, s. 45)

När forskaren använder sig av den berättande metoden innebär den att forskaren har tagit ut de meningsbärande svaren från intervjuerna. De meningsbärande svaren är de som är relevanta för forskningsfrågorna (Anzul, Ely, Friedman, Gardner, McCormack Steinmetz, 1993). Forskaren utvecklar beskrivningar utifrån svaren som i nästa steg kan konstrueras till berättelser (Kvale, 1997). Utifrån de meningsbärande svaren, som hade kategoriserat utifrån forskningsfrågorna, konstruerades en berättelse för varje intervju-person. Vi har valt att göra en sammanfattande analys av resultatet. Det här menar Patel & Davidson (2003) är ett sätt för att förtydliga vad som framkommit ur berättelserna.

Eftersom det sociokulturella perspektivet har legat till grund för studien beskriver vi hur det har påverkat vår tolkning av resultatet. Vi tittade på intervjupersonernas svar och såg om de hade utformat sina fysiska inomhusmiljöer utifrån ett sociokulturellt perspektiv. Det handlade om hur fritidspedagogerna utformat stödstrukturer för barnen, om barnen får möjlighet till att vara delaktig i verksamheten, om det fanns möbler som inbjöd till diskussioner och om barnen själva hade tillgång till det materialet som fanns på fritidshemmet (Bruner 1996; Williams 2006).

Utifrån intervjuerna ville vi bland annat undersöka om fritidspedagogerna hade någon pedagogisk tanke bakom hur den fysiska inomhusmiljön var utformad. Om de hade några pedagogiska tankar var ambitionerna att ta del av de beskrivningar som ligger till grund för utformningen av den fysiska inomhusmiljön. Vi har tittat på om fritidspedagogerna har haft några motiveringar till varför den fysiska inomhusmiljön är utformad som den är.

4.6 Kvalitetskriterier

För att visa hur bra en kvalitativstudie är finns det fyra kriterier att gå efter. Det första kriteriet är *trovärdighet*. Det innefattar hur trovärdigt eller giltigt ett resultat är. Det som forskaren skriver avgörs i läsarens ögon om det är trovärdigt eller ej (Bryman, 2011).

Det betyder att forskningen har gjorts efter de regler som finns och att forskaren redogör studien för de personer som varit delaktiga (Bryman, 2011). Därför tar våra intervjupersoner del av studien genom att de får arbetet av oss i någon form, antingen pappersformat eller genom media. Det andra kriteriet är *överförbarhet* vilket innebär att forskaren ska vara tydlig med vilket urval forskaren har. Det gäller att forskaren har ett djup och inte bredd i kvalitativforskning. Om det är ett djup i studien gör det att andra personer kan bedöma om resultaten är överförbara i en annan studie (Bryman, 2011). Vi har varit noggranna i vårt urval och har därför valt ut sex stycken fritidspedagoger i vår studie för att få ett djup.

Pålitlighet, som är det tredje kriteriet, innebär att forskaren har ett granskat synsätt. Forskaren garanterar att de redogörelser som skapas (forskningsprocessen, problemformulering, urval, datainsamlingar, transkriberingar och beslut som rör analysen av data) är fullständiga och tillgängliga. När det här är gjort kan exempelvis kolleger användas som granskare under forskningens gång och när studien börjar bli klar. Granskarna ska döma kvaliteten på de tillvägagångssätt som valts (Bryman, 2011). Det här gjordes genom handledningen som deltagit i. Handledningen innebär att andra studerande och handledaren läste arbetet i omgångar och kom med kritik. Det sista kriteriet är *möjlighet att styrka och konfirmera* vilket innebär att forskaren försöker garantera att den har varit objektiv och inte har låtit personliga ställningstaganden eller teoretisk inriktning påverka studien (Bryman, 2011). Genom att ha läst in oss på litteratur, redovisat fakta och att inte medvetet påverkaintervjupersonerna har vi tillämpat det här kriteriet. Hedegaard Hansen (2011) menar att eftersom människors uppfattningar om situationer och händelser är olika kan inte berättelserna generaliseras. Därför kan inte giltighet i en narrativ berättelse bekräftas.

5 Resultat

I det här avsnittet redovisas det resultat som vi fick fram vid analyserna av intervjuerna. Resultatet är uppdelat i sex olika berättelser och varje berättelse motsvarar en intervju. Intervjupersonerna har fått fiktiva namn i berättelserna så att de förblir konfidentiella. Det som nämns först i berättelsen är det datamaterial som vi har kunnat koppla till första forskningsfrågan efter det kommer det datamaterial som är kopplat till den andra forskningsfrågan. Sist i berättelserna kommer det material som är kopplat till tredje forskningsfrågan. I slutet finns det en sammanfattande analys av resultatet.

5.1 Anitas berättelse

Anita arbetar på ett på ett fritidshem med 55 barn inskriva. Hon berättar fritidshemmet är utformat så att det har egna lokaler och det är integrerade i skolan och fritidshemmet har en egen ingång. Anita beskriver att de har två mindre rum. I det ena har de ett bygg rum där det finns många olika byggmaterial. Det andra rummet är lite större så det är avdelat med en bokhylla, de har soffor och tv på ena sidan och där finns även barbiédockor. På andra sidan finns det möjligheter till att leka restaurang, affär och sådana saker. På fritidshemmet har de också tillgång till ett stort samlingsrum och det har de försökt dela upp. I det rummet finns det en stor hörnsoffa. Hon berättar att de har tillgång till en stor hall där barnen får spela innebandy på vinterhalvåret och när det är dåligt väder ute.

De har ett rum som de kallar för ”Slappis”. Barnen kan sitta där och göra läxor, läsa tidningar, rita eller bara ta det lugnt. Barnen är trötta när de kommer från skolan och Anita menar att det står tydligt i den nya läroplanen att barnen ska ha möjligheter till rekreation. Fritidspedagogerna kände att de inte hade något rum där det kan vara lugn och ro därför gjorde de i ordning ”Slappis”. Anita beskriver att det är på tok för trångt på fritidshemmet. De har i dagsläget 55 barn inskriva och vissa gånger har de 45 barn under en eftermiddag och då blir det trångt. Hon tycker att det är tråkigt att det blir konflikter på grund av att barnen inte får tillräckligt mycket plats. Hon berättar vidare att ljudnivån blir hög när det är många barn i små lokaler och det är ju oundvikligt. De har ljudplattor i taken som dämpar ljudet lite.

Anita berättar att fritidspedagogerna utgår alltid från barnen. De har fritidsråd där barnen får önska och komma med idéer och fritidspedagogerna gör allt för att uppfylla dem. Hon säger att det är barnen själva som utformar fritidshemmet hos dem. De får inga direktiv från rektor vad de får göra med lokalerna utan fritidspedagogerna har helt fria tyglar. Det tycker de är väldigt bra eftersom det är de och barnen som är i lokalerna. På fritidshemmet är det mycket ihop plockade möbler, sådana möbler som blivit över till exempel gamla syslöjdsbord.

När det gäller pedagogiska ställningstaganden berättar Anita att det finns många olika byggmaterial i byggrummet exempelvis Jovo, kaplastavar, borgar och bilar. Byggrummet städas bara en gång i veckan så där kan barnen spara saker som de byggt eller lekt med. Ute i hallen där barnen har möjlighet att spela innebandy så har fritidspedagogerna gjort sex stycken speciella bandyklubbor. De har trätt på sockor på bla-

den, dels för att dämpa ljudet och dels för att minska skaderisken. Anita säger att fritidspedagogerna har en filosofi om att så mycket material som möjligt ska stå framme så att barnen kan arbeta med det. Det är allt från färgband, papper, olika slags pennor och pärlor, ”så vi tycker inte om att stoppa in och stänga skåp utan fram med skiten så att de får jobba med det, så kan man köpa nya grejer sen.”

Under en period hade fritidspedagogerna placerat barbie och lego tillsammans. Anita berättar att det funkade väldigt bra, killar och tjejer blandades och det blev mer naturligt att leka med det andra. Hon tyckte att det var ett bra genustänk men tyvärr var det placerat på en för liten yta. Vidare beskriver hon att de har försökt att dela in det stora samlingsrummet i mindre vrår så att barnen får möjligheter till att leka i mindre grupper. Hon säger att de vill ge barnen möjlighet till att leka exempelvis fyra och fyra istället för att tjugo stycken barn sitter och leker med lego för det kan leda till många konflikter.

Anita berättar att om hon skulle få utforma sitt drömfritids så skulle det se ut som det gör idag eftersom det har de ju fått utforma själva. Anita har en idé om att göra runda fönster i dörrarna så att man inte alltid behöver gå in och störa i leken. Då kan man kolla in och se vad barnen leker och leka med och samtidigt kolla exempelvis vilka barn som är där. Hon skulle också vilja att fritidshemmet fick tillgång till de två rummen som rektorn sitter i. Dels för att de skulle få mer plats och dels för att fritidshemmet skulle bli enhetligt. Som trenden ser ut blir det bara fler och fler barn.

5.2 Christines berättelse

Christine arbetar på ett fritidshem som har cirka 30 barn inskrivna. Hon beskriver att deras fritidshemslokaler ligger på suterrängplan. Där har de tillgång tre rum och ett kök och de har även tillgång till gemensamma utrymmen som de delar med andra fritidshem och skola. De gemensamma utrymmena är ateljé, aktivitetsrum, gymnasal, korridorer, klassrum, syslöjd- och träslöjdslokaler. Hon berättar att det är sällan de använder syslöjds- och träslöjdslokalerna eftersom en vuxen alltid måste vara med därför blir det mest på loven och när det är färre barn på fritidshemmet. Hon beskriver att fritidshemslokalerna är ganska små, det ena rummet ser ut som ett gammalt klassrum och är fyrkantigt medan de andra rummen är avlånga och smala. Det är ingen annan på skolan som använder fritidshemslokalerna därför känner fritidspedagogerna att de inte är styrda av skolan. Hon uppfattar att barnen inte väljer att vara i de rum som har klassrumsmiljö. Det här resonemanget grundar sig i erfarenheter från andra fritidshem.

Det som styr vad de får göra i lokalerna är olika saker. Fritidspedagogerna på Christines fritidshem känner sig ganska fria om de vill ändra något i lokalerna berättar Christine. När de ville måla om så fixade vaktmästaren färg men de fick måla om själva. Hon tyckte att det var en viktig sak att måla om och därför kunde fritidspedagogerna acceptera att de fick måla själva. Anledningen till att de målade om var för att de ville ha det ljus och fräscht. Fritidspedagogerna får sätta upp saker på väggarna, men inte för mycket. Det måste finnas en tanke varför de vill göra förändringen och så länge de har haft det så har det inte varit några problem. Det som styr utöver det här är skollagen. Christine berättar att där står det klart och tydligt

att lokalerna ska vara ändamålsenliga och då är det upp till pedagogerna att lokalerna passar verksamheten och att de uppfyller kraven. Det är också viktigt att lokalerna ska vara till för barnen och barnens behov. Hon menar att de har 30 barn och därmed 30 olika behov.

De har olika pedagogiska ställningstaganden gällande utformningen berättar Christine. Christines ambition är att lokalerna ska vara ljusa och inbjudande. De ska inbjuda till lek och det ”dolda lärandet” som hon kallar det på fritids. Det ska vara inbjudande och det ska ändå vara i de små lokalerna som de har. Det ska kännas som att det är stort och att det finns mycket plats att vara på. Christine berättar att det är därför de möblerar intill väggarna. Hon beskriver också att de inte har genusmöblerat. De försöker att inte döpa och möblera rummen efter exempelvis ”Byggen och ”Docken”, hon anser att då låser sig rummet till en viss typ av lek. Det är bättre om barnen får välja vad rummet ska vara just den dagen. De har ett rum som kallas ”regnbågsrummet” på Christines fritidshem, det har barnen döpt själva. De har haft olika teman i det rummet men för tillfället har de kuddar i rummet som barnen kan bygga med och leka i stort sett vad som helst. De har också leklådor som de tar med in dit och leker exempelvis restaurang. Syftet medleklådorna och möbleringen i lokalerna är att barnen ska kunna förändra lekmiljön och utnyttja lokalerna på bästa sätt, berättar Christine.

De har valt att ha en soffa i ett av rummen för att det inbjuder till rekreation och vila. Skärmar som skärmar av delar av rummet kan vara bra att ha så att det skapas små rum i rummet. Hon berättar att stora mattor är en annan sak som är viktig. Fritidspedagogerna på Christines fritidshem har valt att ha mattor så att barnen kan leka på mattorna för att få mer yta till lek. Eftersom de bara har tillgång till små rum så blir det att de är mer på golvet. De har några bord och stolar i köket men hon tycker inte att det är nödvändigt att det finns stolar och bord till alla. Hon menar på att ett fritidshem ska se ut som ett fritidshem och inte som en skolsal.

Christine berättar att de har en hylla som är i barnens nivå med bland annat pennor av olika slag, pussel, plusplus, böcker och spel. Barnen plockar härifrån som de vill och efter vad de behöver använda. Hon anser att det är viktigt att sakerna är placerade på barnens nivå för att barnen ska kunna se vad som finns. Eftersom de har tillgång till en ateljé på Christines fritidshem så kan de gå dit och skapa fritt med det material som finns där. När de har möjlighet att använda ateljén så har de något som hon benämner som ”skapar glädje”, det innebär att fritidspedagogerna öppnar dörrarna och barnen får skapa fritt med det material som finns där inne. Hon anser att de ska erbjuda barnen det som finns så att inte allt blir styrt. Hon menar att det är det som är skillnaden mellan skola och fritids, hon säger att ”På fritids är det mer det här har du och vad kan du göra med detta?”. Hon menar att fritidspedagogerna ska erbjuda så mycket som möjligt, våga använda saker och se möjligheterna med det som finns. Hon berättar att deras avsikter på fritidshemmet är att barnen ska bli vetgiriga. ”Inbjudande till lust att lära, lust att vara, de är ju ändå många timmar på fritids, det ska vara roligt på fritids.” Det här försöker fritidspedagogerna på Christines fritids-

hem göra genom material, möblemang och genom det de erbjuder. Fritidshemmet ska vara en erbjudande verksamhet, menar Christine. Det som de erbjuder är kopplat till läroplanen.

Christine berättar att de har gjort ett val att inte ha datorer på fritidshemmet mer än på kontoret och i klassrummet som de ibland använder Active boarden på. Datorn på kontoret använder inte barnen utan det är pedagogerna som använder den. Det finns bärbara datorer som fritidspedagogerna får hämta så att barnen kan använda dem på fritidshemmet men det är inget som de utnyttjar. Hon berättar att de arbetar med yngre barn på fritidshemmet och hon anser att det är så mycket annat i den åldern med lek och de aktiviteter som de erbjuder därför har de inte använt sig av datorer. Barnen frågar inte heller efter datorer eller säger att de vill sitta vid datorn. Christineställer frågan under intervjun ”Är det för att vi inte har det framme eller för att vi inte pratar om det eller har de inte behovet av det?” Hon skulle helst vilja ha datorer som är uppställda istället för bärbara så att användandet kommer mer spontant. Datorer är ett sådant material som fritidspedagogerna vill använda sig av på fritidshemmet eftersom världen ser ut som den gör. Christine berättar att det är viktigt att barnen får lära sig vad man kan använda en dator till och vad som är rätt och vad som är fel. De har haft diskussion om datorer på fritidshemmet så de får se hur det blir med det framöver.

Om hon skulle få friheten att ändra något i lokalerna så skulle det vara att hon vill ha ljusare lokaler genom att få fler fönster. I ett av rummen, som de kallar aktivitetsrummet. Christine berättar att det finns restriktioner för hur länge barnen får vistas i ett rum utan fönster, det här påverkar inte dem eftersom de inte är så många timmar i aktivitetsrummet men det är bra att ha i åtanke. I ett annat rum på fritidshemmet finns det bara ett fönster. En annan sak som Christine skulle vilja ändra är köket så att det blir funktionellt med förvaring och liknande. Hon önskar också att de hade fler rum så att de hade kunnat möblera så att barnen kunde få fler rum som inbjuder till vila.

5.3 Daniellas berättelse

Daniella berättar att de lokaler som de har tillgång till är ett stort rum, ett mindre genomfartsrum, kök och klassrum som de använder på fritidshemmet. Klassrummet använder de sällan. Det stora rummet som är fritidshemmets egna rum ser ut som ett klassrum. De använder sig även ibland av gymnasalen och har aktiviteter där.

Det som styr vad de får göra i lokalerna är att det är en gammal byggnad som de har sin verksamhet i och det gör att det finns vissa regler för vad de får och inte får göra. Tidigare år har andra på skolan målat fondväggar men det är helt förbjudet nu. Det är kommunen som äger byggnaden och det är de som bestämmer reglerna. Daniella berättar att de lokaler som de har sin verksamhet i använder skolan under skoltid. Därför finns det en diskussion om hur de ska utforma lokalerna, skolan får ta hänsyn till fritidshemmet och fritidshemmet får ta hänsyn till skolan. Hon känner att skolan och fritidshemmet kan mötas rätt bra.

De pedagogiska ställningstaganden som Daniella berättade om är följande. Daniellas fritidshem startade i de här lokalerna hösten 2011. Då valde fritidspedagogerna att inreda med en soffa så att barnen kan dra sig undan lite och läsa. De valde att ha platser där barnen kan sitta, rita och skriva. Hon berättar att stolar och bord är ett måste. De har även en öppen yta där de kan ha samlingar med barnen. På Daniellas fritidshem har de mycket förvaring så att barnen kan ha lådor där de kan lägga sina saker. Material och sådant har de så att barnen kan se var det finns. Tuschpennor en sak som Daniella nämner att de har ståendes framme och tanken är att allt material ska vara lättillgängligt för barnen. De saker som barnen använder ska vara på deras nivå. Andra material som de använder är pennor, färg, tyg, pärlor, garn och liknande.

Daniella berättar att hon vill ändra på är att saker och ting ska bli uppsatta som hyllor och liknande. Att det inte har blivit så vet inte Daniella men hon menar att det är vaktmästarens jobb att göra det. Det stora rummet som de har får de möblera lite som fritidspedagogerna vill men de måste ta hänsyn till att skolan använder dem lokalerna under skoltid. Det gör att de inte kan ta bort exempelvis borden och White boarden. Daniella berättar att hon gärna skulle vilja ha ett rum där barnen kan snickra och måla. Ett annat rum som hon skulle vilja ha är ett där barnen kan få gå undan och vara ifred. Hon vill även ha mer utrymme eftersom de har många barn på fritidshemmet. Det gör att fritidspedagogerna får stoppa barnen under vissa aktiviteter eftersom barnen inte kan göra vad som helst i lokalerna.

5.4 Eriks berättelse

Det fritidshem som Erik arbetar på har 55 barn inskriva. När det gäller utformningen av deras fritidshemslokaler berättar Erik att lokalerna används endast av fritidshemmet men att de även har tillgång till syslöjdssal, bibliotek och musiksals och de lokalerna använder också skolan. Fritidshemmet är beläget i en källarlokal och där har de ett stort samlingsrum. I det rummet finns det en datorhörna, en rithörna och det finns även en pysselhörna. Han berättar att det är lite av en bunker känsla här men att det ändå är mysigt eftersom det är deras egna. På fritidshemmet har de stora öppna ytor där fritidspedagogerna brukar anordna olika gemensamma tävlingar och det finns också ett pingisrum där barnen kan spela pingis och bandy. När barnen vill titta på film brukar de flytta bort bord och visa på storbild och ha filmmys. På fritidshemmet har fria händer gällande vad de får göra med lokalerna men det sker alltid i mån av budgeten. Exempelvis så har fritidspedagogerna snickrat ihop avskärningsramar själva. Sen säger han att de inte prioriterar att måla om väggar eller liknande om de får pengar över. Då lägger de hellre de pengarna på att köpa in nytt material så som spel och leksaker.

Erik berättar att de har olika pedagogiska ställningstaganden. Avskärningsramarna har fritidspedagogerna byggt för att kunna göra mindre rum i det stora samlingsrummet. De ville skapa mindre ytor där barnen kan vara för sig själva men de ville även dämpa ljudnivån. Innan de byggde avskärningsramarna ekade det i det stora samlingsrummet. Erik säger att fritidshemmet har tillgång till allt material som finns i syslöjden och barnen har tillgång till papper, pennor, lera och spel. Fritidspedagogerna har arbetat fram en lista där barnen får skriva upp sig om de till exempel ska låna en pingisracket. Det förekom att det för-

svann eller förstördes mycket saker och nu när de har den här listan kan fritidspedagogerna se efter vem som hade pingisracket senast. Listan gäller bara rejälare saker och inte pennor och papper. Det har barnen fri tillgång till. På fritidshemmet finns det stolar, bord och soffor. Erik berättar att bordet i mitten av rummet är högkvarteret. Där prickar fritidspedagogerna av barnen och barnen sitter ofta vid det bordet och pratar med fritidspedagogerna.

Erik berättar att fritidspedagogerna har pratat mycket om vad de skulle vilja ändra på men att det hela blir en budget fråga. De vill sätta upp tyger i taken för att dämpa ljudnivån eller sätta upp riktiga ljudplattor. Men samtidigt är de nöjda med lokalerna eftersom det är deras egna.

5.5 Felicias berättelse

Felicia arbetar på ett fritidshem som använder samma lokaler som skolan. Hon berättar att fritidshemmet är utformat så att det har två huvudrum som förskoleklassen också använder. De andra rummen består av tre klassrum, ett bibliotek och ett grupprum som kallas för ”treornas klubb”. I de två huvudrummen har fritidspedagogerna inrett med rum i rummen. Det finns en bygghörna, en dock vrå och några små bord och stolar där barnen kan sitta och rita och leka. I båda rummen finns det ett stort bord där det finns möjligheter till att ha grupparbeten och måla tillsammans. Felicia säger att fritidspedagogerna har byggt upp lekmiljöer i mittersta korridoren där barnen kan leka skoaffär, restaurang, café och veterinär. Felicia berättar att fritidspedagogerna får stå för utformningen själva och det enda som de inte kan påverka är vilka lokaler som de får tillgång till och antalet barn.

På fritidshemmet har de gjort olika pedagogiska ställningstaganden. I två av rummen finns det två stora mattor och Felicia berättar att det blir som en naturlig samlingsplats och barnen vet vad som gäller om fritidspedagogerna säger att det är samling vid den stora blå mattan. Hon säger att det är en stor kostnad att köpa mattor men det är värt det. Sen dämpar mattor ljudet och hon berättar de har dämpande plattor i taken och dämpande bordsskivor i matsalen. Hon berättar att de försöker få barnen till att vara i mindre grupper och att fritidspedagogerna måste se möjligheter till att dela på dem eftersom det ofta är stora barngrupper i små rum.

På fritidshemmet vill fritidspedagogerna att barnen ska få möjlighet att leka för sig själva samtidigt som fritidspedagogerna vill kunna röra sig så att de får en överblick över barnen. Felicia berättar att hon märker att barnen ofta vill vara där fritidspedagogerna är och därför är det stort tryck på de två huvudrummen. Därför har de arbetat mer med att få rum i rummen där. I de övriga rummen är det klassrumsmiljöer och dit får de inte barnen på samma sätt. Hon säger att det är en mer inbjudande miljö att krypa upp i soffor eller sitta runt en matta än att sitta vid bord och stolar.

Fritidspedagogerna pratar ofta om att de ska försöka att inte säga nej till barnen utan försöka anamma barnens idéer berättar Felicia. Med jämna mellanrum har de fritidsråd på fritidshemmet och då får barnen till exempel ge förslag på vilken miljö de vill bygga upp i den mellersta korridoren. Sedan skaffar fritidspeda-

gogerna själva material och ibland får de hjälp av föräldrar. Felicia menar att det är viktigt att inte ge barnen för många färdiga miljöer utan att barnens egen kreativitet får skapa. När barnen får vara med och skapa blir det en bättre lek.

Felicia berättar att det finns ett miljötänk på fritidshemmet. Fritidspedagogerna märkte att det slängdes mycket ritpapper och då införde de att varje barn fick ett eget ritblock och det har bidragit till att det inte slängts lika mycket papper. Sedan har barnen tillgång till papper i alla möjliga färger och målarfärg, staffli, vattenfärg och flaskfärg. Flaskfärgen finns insatta i skåp med pennor, tusch, pärlor, leksaker, byggmaterial och kaplastavar finns tillgängligt för barnen. Fritidspedagogerna har försökt att ha en ”skaparhorn” där olika pysselmaterial låg framme men Felicia berättar att det tyvärr inte fungerade. Det blev att barnen förstörde för varandra och det slängdes saker som inte skulle slängas.

När det gäller vad fritidspedagogerna skulle vilja ändra på berättar Felicia att de skulle vilja ha en ateljé där målarsaker kan stå framme. De hade planer på att ha den i den mellersta korridoren men då fanns det inte tillgång till vatten. Felicia berättar också att de skulle vilja ha ett mediatek. Sedan skulle fritidspedagogerna vilja att det fanns fler möjligheter för barnen att gå undan och vara för sig själva och att det fanns mer krypin där barnen kunde få vara.

5.6 Gabriellas berättelse

Gabriella berättar att deras fritidshems lokaler är fyra stycken rum och de har även tillgång till biblioteket, tre grupprum som ligger i biblioteket, kök, gymnastiksalen och en källarlokal. De får också använda klassrummen som de visar film i ibland. De fyra rum som är fritidshemmets är lokaler får de har för sig själva. I förhållande till antal barn så är lokalerna små och till hösten 2012 kommer de ha cirka 90 barn inskrivna. Hon berättar att kvadratmetrarna inte skulle räcka till om hon räknar kvadratmeter per barn. Gabriella berättar att de har cirka 25 sittplatser på fritidshemmet och till mellanmålet har de 45 till 50 barn.

Det som styr vad de får göra på Gabriellas fritidshem är pengar. Små saker som att måla en vägg eller sätta upp en hylla gör de själva och det brukar inte vara något problem. Om de skulle vilja göra någon större förändring får de kontakta tekniska kontoret för att det är de som äger byggnaden. När det gäller vissa saker som de vill ändra på så får de ta hänsyn till att fritidspedagogerna har samverkan och rast verksamhet i lokalerna under skoltid. Exempelvis vill barnen under rast verksamheten använda pingisbordet som finns i lokalerna därför ska barnen kunna använda pingisbordet då. Utöver det här så bestämmer fritidspedagogerna över lokalerna själva. Det är oftast de barn som går på fritidshemmet som fritidspedagogerna har samverkan med och det gör det lättare att ha samverkan när det gäller städningen.

Gabriella berättar att de har olika pedagogiska ställningstaganden gällande utformningen på hennes fritidshem. De har ett rum på fritidshemmet som de förvandlar. Det här gör de för att barnen tröttnar på att alltid ha samma saker där. Fritidspedagogerna försöker få in elevinflytande och det gör de genom att barnen får vara med och bestämma vad rummet ska förvandlas till. De har ett möte varje månad då fritidspe-

dagogerna delar upp barnen i tre grupper när de äter mellanmål. Under mötet diskuterar barnen vad de vill förvandla rummet till. Det senaste har varit att de vill ha en scen så att de kan öva på teater och liknande. En annan sak som kom fram var att de ville ha lego och kaplastavar. Fritidspedagogerna på Gabriellas fritidshem försöker lyssna på vad barnen vill. Ibland förvandlar de det här rummet till ett pysselrum och då låter de allt pyssel vara kvar i det här rummet och barnen behöver inte städa undan efter sig.

De möbler och material som de använder på fritidshemmet är stolar, bord, soffor, lådhurtsar, några mattor och filtar. Det Gabriella och de andra fritidspedagogerna har i åtanke när de väljer ut möbler är att de ska hålla. De har mycket spel framme och i köket har de en stor hylla med lådor med olika saker i exempelvis små dockor, troll, magneter och mini skateboards. Då får barnen fråga oss fritidspedagoger om de får ta med en låda till något av rummen, vilket Gabriella tycker fungerar jättebra. De har ritmaterial framme bland annat pennor, papper, suddgummi, vattenfärg, målarfärg. Det finns lådor med tyg om barnen vill klippa och klistra.

Det Gabriella berättar att fritidspedagogerna skulle vilja ändra i fritidshemmets lokaler är att de vill bygga ett loft eftersom det är högt i tak och det finns färdiga limträbalkar i taket. Det här är inte möjligt för hon menar att det blir då en diskussion om vem som ska städa där uppe. Hon vill även ha små rum som barnen kan vara i eftersom det är i de små krypinen som fritidshemsbarnen trivs i. Det spelar ingen roll hur mycket fritidspedagoger skärmar av i de stora rummen. Barnen vill ha ett eget rum där de kan ha sitt lego eller dockor, berättar Gabriella.

5.7 Sammanfattande analys

Det här är ensammanfattning av vad de sex fritidspedagogernas berättelser ger oss för slutsats och den är strukturerad utifrån forskningsfrågorna. Vi har kommit fram till att fritidshemmets förutsättningar när det gäller lokaler avgör utformningen av den fysiska inomhusmiljön. Den större delen av fritidspedagogerna berättar att de har egna lokaler så att de kan utforma den fysiska inomhusmiljön så att den passar deras verksamhet. De som inte har egna lokaler utan delar lokaler med skolan får anpassa sig efter skolans verksamhet och skolan får anpassa sig efter fritidshemmets verksamhet. Det har framkommit från berättelserna att samarbetet mellan skola och fritidshem fungerar bra när de här två verksamheterna delar lokaler.

Det har framkommit att det finns olika pedagogiska ställningstaganden som ligger till grund för utformningen av den fysiska inomhusmiljön. Det finns vissa gemensamma ställningstaganden och vissa som skiljer sig från de andras berättelser. Något som flera av fritidspedagogerna berättar är att de har föränderliga rum så att de kan ta tillvara på barnen idéer och att inte rummen ska låsa sig till en viss typ av lek. Vi har sett att flera av fritidspedagogerna berättar att de har anpassat den fysiska inomhusmiljön efter barnen genom att ha material och liknande framme så att barnen själva kan ta det de behöver. Några av fritidspedagogerna berättar att de utgår ifrån barnen eftersom det är barnens behov som styr.

Fritidspedagogerna har berättat olika saker som de vill ändra på sina fritidshem. Det som de vill ändra på är bland annat att sätta upp tyger i taket för att dämpa ljudnivån, få mer ljus i lokalerna för att det ska bli mer inbjudande, bygga ett loft för att få mer yta, få ett till rum där barnen kan snickra och måla. Några andra saker de vill ändra på är att få ett rum där barnen kan få vara ifred och gå undan, få runda fönster i dörrarna för att inte störa leken och få fler rum, ha en ateljé och ett mediatek och få bort vissa saker som tillhör skolan i fritidshemslokalerna.

Vår slutsats är att fritidspedagogerna har anpassat den fysiska inomhusmiljön efter sin verksamhet. Det finns olika pedagogiska ställningstaganden bakom utformningen. Det är resurserna som styr vad de har för möjligheter. Det finns dock saker som de vill ändra på men inget som är omöjligt förutom större eller fler lokaler.

6 Diskussion

Under det här avsnittet diskuteras först metoden och sedan resultatet. Det sista som nämns i det här avsnittet är vidare forskning.

6.1 Metoddiskussion

Det första som gjordes vid starten av studien var att söka litteratur. Vi hade inte ingen förkunskap om området innan därför kändes det viktigt att börja med att söka efter litteratur. Det var svårt att hitta litteratur som handlade om den fysiska inomhusmiljön på fritidshem och det fanns inte så många böcker som var nytugivna. Därav anledningen till att en del av litteraturen är av äldre utgivningsår, men vi tyckte att den litteraturen fortfarande var relevant och därför valde vi att använda oss av dem i bakgrunden. Ambitionen var att vara klara med bakgrunden innan intervjuerna påbörjades för att få förkunskap. Anledningen till att vi inte använde oss av någon internationell litteratur är för att fritidshemsverksamheten ser olika ut i olika länder vilket gör att verksamheterna är svåra att jämföra. När vi läste in oss på litteraturen märkte vi att den kunde kopplas till ett sociokulturellt perspektiv. Den litteraturen behandlade Vygotskijs teori och vi fann stöd i hans teori genom att barn lär sig i samspel med sin omgivning. Det fanns även exempel på hur den fysiska miljön ska vara utformad utifrån ett sociokulturellt perspektiv.

Vi bestämde oss för att använda oss av kvalitativa intervjuer. Vi valde det för att svaren blir fyllig och detaljerade och vi ansåg att det var en fördel att det fanns möjlighet till att vara flexibel under intervjuerna. Eftersom vi valde att göra narrativ analys var ambitionen att få fram beskrivningar om området och det bidrog också till att vi valde att göra kvalitativa intervjuer. Ett av problemen vi stötte på var att det var svårt att få tag i en av intervjupersonerna. Det gjorde att vi kände oss osäkra på om vi skulle hinna klart med intervjun i god tid, men det löste sig i slutändan. Den här situationen är inget vi känner att vi kunde ha gjort annorlunda eftersom intervjupersonerna kontaktades i god tid innan intervjuerna skulle äga rum. Ett annat problem vi stötte på under intervjuerna var att det förekom störningsmoment under vissa intervjuer. Det här kunde förbyggts genom att i förväg säga till intervjupersonen att boka ett grupprum eller liknande för att inte bli störda. Ett annat alternativ kunde ha varit att vi hade satt upp en lapp där det stod att en intervju pågick.

Innan intervjuerna genomfördes informerades vi intervjupersonerna om vad vår studie handlade om och vad den kommer att användas till. Vi gjorde ett medvetet val när vi inte lämnade ut intervjufrågorna i förväg. Anledningen till det var att svaren skulle bli naturliga och spontana. Vi känner oss nöjda med intervjuguiden eftersom det inte var några svårigheter med att få svar på frågorna. Längden på intervjuerna varierade och de var från 10-25 minuter långa. Våra första tankar var att de som varit längst var de intervjuerna vi kunde få ut mest resultat från. Vid analysarbetet märkte vi att de kortare intervjuerna hade mer precisa och konkreta svar medan de längre hade utsvävande svar. Det gjorde att de korta intervjuerna var enklare att analysera medan de längre var något svårare eftersom vi var tvungna att sälla bort det som inte var relevant.

Urvalet vi gjorde var relevant eftersom det var fritidspedagogers beskrivningar som var väsentliga. I efterhand har vi kommit fram till att det var tillräckligt att intervjua sex stycken eftersom vi fick ut data från intervjuerna och hade vi haft fler hade resultatet blivit för långt.

6.2 Resultatdiskussion

Vi har kommit fram till att fritidshemmets förutsättningar när det gäller lokaler avgör utformningen av den fysiska inomhusmiljön. Från en berättelse har det framkommit att skolan och fritidshemmet får ta hänsyn till varandra gällande lokalerna eftersom lokalerna används under skoltid och fritidshemstid. Vi tror att det kan bli problematiskt när två verksamheter använder samma lokaler. Det blir svårt att utforma den fysiska inomhusmiljön så att den är anpassad till den verksamhet som ska bedrivas. Skolan och fritidshemmet är olika verksamheter och det kan bli svårt att tillgodose båda verksamheternas behov. Det som väckt våra funderingar kring det här är det som står i skollagen. Där står det att lokalerna ska vara anpassade till den verksamhet som ska bedrivas (Utbildningsdepartementet, 2010). Utifrån några berättelser har vi sett att fritidshemmen inte behöver anpassas efter någon annan verksamhet än sin egen. Skolverket (2007) har skrivit att det kan uppstå svårigheter när två verksamheter delar lokaler. Det finns ingen självklarhet när det gäller lokalfördelningen och det kan uppstå oenighet gällande det. Vi anser att det är bra när fritidshemmet inte behöver anpassa sig efter någon annan verksamhet eftersom fritidshemmet då kan behålla sin särskilda karaktär som är typisk för den. Det här hävdar även de Jong (1995).

Resultatet har visat att några av fritidshemmen är inredda så att det finns rum i rummet. Det finns olika områden för olika lekar i rummen, det kan exempelvis vara en bygghörna. Några av fritidspedagogerna berättar att avskärningsramar kan vara ett hjälpmedel till att bilda avskilda utrymmen för lek. Björklid (2005) menar att den miljö som barnen vistas i ska ha tydliga hörn för olika sorters lekar. Avskärningsramar och smårum bidrar också till att barnen kan leka för sig själva. På alla fritidshem finns det olika sorters material framme som gör det möjligt för barnen att använda det på egen hand. Det visar på att den fysiska inomhusmiljön är utformad så att barnen inte behöver ta hjälp av en vuxen i olika situationer. Björklid (2005) säger att inomhusmiljön ska vara utformad så att barnen klarar av att utföra olika aktiviteter på fritidshemmet utan hjälp.

Det har kommit fram många olika pedagogiska ställningstaganden gällande den fysiska inomhusmiljön. Två av fritidspedagogerna har berättat att de utformat den fysiska inomhusmiljön utifrån ett genusperspektiv. Det ena fritidspedagogen beskriver att de inte har döpt rum till exempelvis ”docken” och byggen”. Istället har barnen fått välja namn. Inget av rummen har en utpräglad lek miljö anpassat för flickor eller pojkar. På det andra fritidshemmet beskriver fritidspedagogen att de har haft lego och barbie på samma plats. Det här är intressant synpunkt som vi inte tänkt på innan, vi har inte lagt något genusperspektiv på vår studie. Genom det här anser vi att beroende på hur den fysiska inomhusmiljön är utformad så binder den inte barnen till en viss typ av lek.

De föränderliga rummen som fanns på några av fritidshemmen anser vi är ett bra sätt att ta tillvara på barnen kreativitet. En av fritidspedagogerna berättade att barnen inte alltid behöver ha färdiga miljöer att leka i och på det fritidshemmet arbetade de också med att inte säga nej till barnens idéer. de Jong (1995) skriver att barn söker sig till platser där de själva har kontrollen och att fritidspedagogen har som ansvar att skapa möjligheter till de platserna. Men fritidspedagogen kan inte planera i förväg vad platsen kommer att användas till. Därför hävdar vi att det borde finnas platser på fritidshemmet där barnen själva får vara med och utforma lekmiljöer och att det kan finnas olika material som kan användas till olika lekar.

Många av fritidspedagogerna berättar om att de anser att det är viktigt att barnen har möjligheter till att gå undan och leka ifred. Resultatet visar att barnen ofta är i stora grupper när de är på fritidshemmet och det kan leda till att det uppstår konflikter. En av fritidspedagogerna berättade att hon tyckte att det var tråkigt att det blev konflikter på grund av att barnen var för många och lekte. Barnen ska få möjlighet till att leka i avskildhet. Vi hävdar att det är viktigt att barnen har tillgång till avskild lek men samtidigt måste fritidspedagogerna kunna ingripa om det behövs. Lokalerna ska vara överblickbara och fritidspedagogerna ska kunna ha kontakt med personal och barn. Fritidshemsverksamheten ska arbeta med att reducera ljudnivån och det arbetet ska vara en naturlig del av fritidshemmet (Skolverket, 2007). Några av fritidspedagogerna nämnde att det var stora barngrupper och det gjorde att ljudnivån blev hög. För att minska ljudnivån fanns det ljudplattor i taken, avskärningsramar och ett fritidshem hade gjort egna bandyklubbor med strumpor på bladen. Simmons (1996) menar att ljudisolering kan göras med rätt möbler, exempelvis avskärningsramar. En av fritidspedagogerna berättade att de försöker ha det ljust i sina lokaler. Ejhed (1996) menar ljuset är ett pedagogiskt hjälpmedel för att underlätta avläsning av fritidspedagogers och barns mimspel.

Det framkom att fritidshemmen har anpassat den fysiska inomhusmiljön efter barnens behov men de har gjort det på olika sätt. Exempel på det här är att de har materialet framme, materialet finns på barnens nivå och en fritidspedagog berättade att de använde sig av stora bord. Det här har vi sett på utifrån det socio-kulturella perspektivet. Vi anser att fritidspedagogerna har bildat stödstrukturer i den fysiska inomhusmiljön som bidrar till barnens lärande och utveckling. Fritidspedagogerna har sett till att material finns framme och är tillgängligt för barnen att använda på egen hand. Barnen behöver inte fråga och be om hjälp för att ta fram papper och pennor utan det sker på barnens initiativ. Williams (2006) menar att fritidshemmets möbler ska uppmuntra till diskussioner. Användningen av stora bord är ett bra sätt att göra det här. Då får barnen möjlighet att utvecklas genom grupparbeten och samarbeten med andra barn.

Beskrivningarna skilde sig när det gäller om fritidspedagogerna hade några önsknings angående ändringar på fritidshemmet. Det kan bero på att alla sex fritidshemmen ser olika ut och de har olika förutsättningar. Dessutom har varje fritidspedagog erfarenheter med sig som gör att de har olika ambitioner med vad de vill uppnå med fritidshemmet. Några av fritidspedagogerna berättade att de vill ha fler rum eller mer yta eftersom de har stora barngrupper på fritidshemmen. Skolverket (2000) skriver att många fritidspedagoger

oroar sig över de stora barngrupperna. Det här anser vi beror på brist på resurser eftersom det gör att fritidshemmen inte kan få fler lokaler eller möjlighet till att bygga ut. Fritidshemmet får arbeta med det som finns eftersom resurserna är små (Skolverket, 2000).

Genom studien anser vi att vi har fått en djupare insikt i hur fritidshemmets fysiska inomhusmiljö är utformad och vilka pedagogiska ställningstagande som ligger till grund för utformningen. Förväntningarna var att fritidspedagogerna skulle vara negativa till hur den fysiska miljön var utformad på deras fritidshem. Vårans slutsats är att alla fritidspedagoger gav positiva beskrivningar och det stora problemet är att i förhållande till antal barn är lokalerna för små. Det är inget som fritidspedagogerna kan påverka utan de får utforma den fysiska inomhusmiljön utifrån det som finns på fritidshemmet.

6.3 Vidare forskning

Vi har funderat på hur andra kan forska vidare inom det här området. Vi har fokuserat på fritidspedagogernas beskrivningar när det gäller den fysiska inomhusmiljön. Andra studier kan fokusera på den pedagogiska aspekten eller på resurserna och förutsättningarna som fritidshemmet har när det gäller utformningen av den fysiska inomhusmiljön.

En annan synvinkel på området kan vara barnens eller föräldrarnas beskrivningar om den fysiska inomhusmiljön på fritidshem. Det kan vara intressant att intervjua antingen barnen eller föräldrarna som vistas på fritidshemmet för att undersöka vad de har för synsätt på den fysiska inomhusmiljön. Intervjuer är en bra metod att använda när forskaren vill åt någons beskrivningar om ett område anser vi. Istället för att använda sig av intervjuer så kan andra studier använda sig observationer för att visa en bild av hur den fysiska inomhusmiljön ser ut på fritidshem.

7 Referenslista

Anzul, M., Ely, M., Friedman, T., Gardner, D & McCormarck Steimetz, A. (1993). *Kvalitativ forskningsmetodik i praktiken – cirklar inom cirklar* (C-G. Liungman övers.). Lund: Studentlitteratur (Originalarbete publicerat 1991).

Bell, J. (2000). *Introduktion till forskningsmetodik (3 uppl.)* (B. Nilsson övers.). Lund: Studentlitteratur (Originalarbete publicerat 1999).

Boverket & Arbetskyddsstyrelsen. (1996). Att se, höra och andas i skolan: [en handbok om skolans inommiljö]. I Hellberg, A (red.), *Inledning(s.5-6)*. Stockholm: Arbetskyddsstyrelsen.

Björklid, P. (2005). *Lärande och fysisk miljö: en kunskapsöversikt om samspelet mellan lärande och fysisk miljö i förskola och skola*. Stockholm: Myndigheten för skolutveckling.

Bryman, A. (2011). *Samhällsvetenskapliga metoder (2 uppl.)* (B. Nilsson övers.). Malmö: Liber (Originalarbete publicerat 2008).

Calander, F. (1999). *Från fritidens pedagog till hjälplärare: fritidspedagogers och lärares yrkesrelation i integrerade arbetslag*. Uppsala: Uppsala universitet.

de Jong, M. (1995). *Pedagogiska och sociala aspekter på lokaler för barnomsorg: Underlag till Allmänna råd från Socialstyrelsen 1995:2*. Malmö: Socialstyrelsen.

Ejhed, J. (1996). Att se, höra och andas i skolan: [en handbok om skolans inommiljö]. I Hellberg, A (red.), *Dagsljus och belysning(s.81-132)*. Stockholm: Arbetskyddsstyrelsen.

Evenshaug, O. & Hallen, D. (2001). *Barn och ungdomspsykologi (B. Nilsson övers.)*. Lund: Studentlitteratur (Originalarbete publicerat 1981).

Flising, B. (1995). *Samverkan skola – skolbarnomsorg: en utvärdering*. Stockholm: Socialstyrelsen.

Folkhälsoinstitutet. (1995). *Allergiboken: frågor och svar om allergi och annan överkänslighet*. Stockholm: Liber.

Hedegaard Hansen, J. (2011). *Narrativ dokumentation En metod för utveckling av pedagogiskt arbete* (A. Claesdotter övers.). Stockholm: Liber (Originalarbete publicerat 2009).

Hellberg, A (red.). (1996). *Att se, höra och andas i skolan: [en handbok om skolans innemiljö]*. Stockholm: Arbetsarkivstyrelsen.

Hellsten, J-O. (2000). *Skolan som barnarbete och utvecklingsprojekt- en studie av hur grundskoleelevers arbetsmiljö skapas – förändras - förblir som den är*. Uppsala: Uppsala universitet.

Johansson, A. (2005). *Narrativ teori och metod: med livsberättelsen i fokus*. Lund: Studentlitteratur.

Klerfelt, A. (1999). Miljöer för lärande. I Carlgren, I. (red.), *Fritidshem och skola – olika miljöer för lärande*(s.79-98). Lund: Studentlitteratur.

Klerfelt, A. & Haglund, B. (2011). *Fritidspedagogik- fritidshemmets teorier och praktiker*. Liber: Stockholm.

Kvale, S. (1997). *Den kvalitativa forskningsintervjun* (S-E.Torhell övers.). Lund: Studentlitteratur (Originalarbete publicerat 1997).

Kvale, S. & Brinkmann, S. (2009). *Den kvalitativa forskningsintervjun. (2. uppl.)* (S-E.Torhell övers.). Lund: Studentlitteratur (Originalarbete publicerat 2009).

Lantz, A. (2007). *Intervju metodik*. Lund: Studentlitteratur.

Lundahl, G. (1995). *Hus och rum för små barn*. Stockholm: Byggförlaget.

Läraryrket.(2006). *När intresse blir kunskap: fritidspedagogikens mål och medel*. Stockholm: Läraryrket.

Nordin-Hultman, E. (2006). *Pedagogiska miljöer och barns subjektskapande*. Stockholm: Liber.

Rohlin, M. (2011). Fritidspedagogik och lärande. I Philgren, A-S. (red), *Fritidshemmet*(s.117-141.). Lund: Studentlitteratur.

Simmons, C. (1996). Att se, höra och andas i skolan: [en handbok om skolans innemiljö]. I Hellberg, A (red.), *Akustik*(s.49-78). Stockholm: Arbetsarkivstyrelsen.

Skolverket. (2000). *Finns fritids? En utvärdering av kvaliteten i fritidshem*. Stockholm: Skolverket.

Skolverket. (2007). *Kvalitet i fritidsbem allmänna råd och kommentarer*. Tillgänglig <http://www.skolverket.se/publikationer?id=1727> Hämtad 1 februari 2012.

Skolverket. (2011). *Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidsbemmet 2011*. Tillgänglig http://www.skolverket.se/2.3894/publicerat/2.5006?_xurl_=http%3A%2F%2Fwww4.skolverket.se%3A8080%2Fwtpub%2Fws%2Fskolbok%2Fwpubext%2Ftrycksak%2FRecord%3Fk%3D2575 Hämtad 23 April 2012.

Säljö, R. (2010). *Lärande i praktiken- ett sociokulturellt perspektiv (2. Uppl.)*. Stockholm: Nordstedts.

Södergren, D. (1996). Att se, höra och andas i skolan: [en handbok om skolans innemiljö]. I Hellberg, A (red.), *Termiskt klimat, luftkvalitet och ventilation (s.23-47)*. Stockholm: Arbetskyddsstyrelsen.

Patel, R. & Davidson, B. (2003). *Forskningsmetodikens grunder – Att planera, genomföra och rapportera en undersökning (3. Uppl.)*. Lund: Studentlitteratur.

Persson, S. (2008). *Forskning om villkor för yngre barns lärande i förskola, förskoleklass och fritidsbem*. Stockholm: Vetenskapsrådet.

Vetenskapsrådet. (2002). *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. Tillgänglig http://www.vr.se/download/18.7f7bb63a11eb5b697f3800012802/forskningsetiska_principer_tf_2002.pdf Hämtad 27 februari 2012.

Utbildningsdepartementet, (2012:800). *Den nya skollagen: för kunskap, valfrihet och trygghet. D. 1*. Stockholm: Utbildningsdepartementet.

Wallin, E. (2000). *Skola 2000. Nu! En helhetsyn på pedagogik, arbetsorganisation och fysisk miljö*. Stockholm: Rådet för arbetslivsforskning.

Williams, P. (2006). *När barn lär av varandra- samlärande i praktiken*. Stockholm: Liber AB.

Bilaga I

Intervjuguide

Varför är fritidshemslokalerna utformade som de är?

- Vilka lokaler använder ni?
- Hur ser era fritidshemslokaler ut?
- Finns det något ni vill ändra på i lokalerna?
- Vad är det som styr vad ni får göra med lokalerna?

Vilka pedagogiska ställningstaganden ligger till grund för utformningen?

- Har ni några pedagogiska avsikter med utformningen av lokalerna?
- Vilka möbler använder ni er av i lokalerna?
- Vad använder ni er av för material?